Tellingen overwinterende vleermuizen (in het kader van het NEM) en de Arbo-wet.
Recent kwam via de VLEN een vraag over de regels rond Arbo en veiligheid tijdens de tellingen in het kader van het NEM Meetnet Vleermuis Wintertellingen. Het bureau heeft de regels even nagezocht en daaruit blijkt dat vrijwilligers die zich inzetten voor het meetnet inderdaad verzekerd zijn via de Zoogdiervereniging.

Aan deze verzekering zijn wel enkele voorwaarden verbonden. Belangrijk is dat vrijwilligers die tellingen uitvoeren bekend zijn bij de telleider. De telleider is verantwoordelijk voor het (laten) uitvoeren van de telling en moet overzicht houden wie, waar en wanneer welke telling uitvoert. Het is bovendien belangrijk dat vrijwilligers zich verantwoordelijk gedragen en de aanwijzingen van de telleider en eigenaar van het object stipt opvolgen. Dit om risicovol-gedrag of risicovolle handelingen te voorkomen.

Tenslotte, het tellen van vleermuizen in het kader van het NEM Meetnet Vleermuis Wintertellingen is **alleen toegestaan** met behulp van de verstrekte FF-wet ontheffing en maximaal 1x per winter binnen de telperiode (**15 december t/m 15 februari**). Vrijwilligers die buiten deze periode tellen, vaker per winter een object bezoeken en/of niet bekend zijn bij de telleider, vallen niet onder de verzekering van de Zoogdiervereniging (en zijn bovendien in overtreding voor wat betreft de FF-wet). Gelukkig zijn (grote) ongelukken tot op heden uitgebleven en laten we hopen dat we de komende jaren geen aanspraak hoeven te doen op de verzekering.

Veel plezier bij de tellingen en denk aan je hoofd!

Vale vleermuis: toevallige passant of vaste gast?
Elke winter is het weer spannend hoeveel en welke vleermuizen er overwinteren in de bekende overwinteringsobjecten. Het is spannend om te zien of die ene specifieke Meervleermuis (*Myotis dasycneme*) weer rechts om de hoek hangt en of er wederom 2 gewone Grootoren (*Plecotus auritus*) aan het plafond hangen. Het verrassingselement is zeker één van de drijfveren om actief bij te dragen aan het Meetnet Vleermuis Wintertellingen. Het tellen en waarnemen van de 'gewone' soorten is al erg bijzonder, helemaal bijzonder is het ontdekken van zeldzame gasten, zoals een Vale vleermuis (*Myotis myotis*). Jaarlijks worden niet meer dan enkele tientallen dieren geteld: in Limburg tussen de 20-45 exemplaren en in andere provincies 1-3 exemplaren.

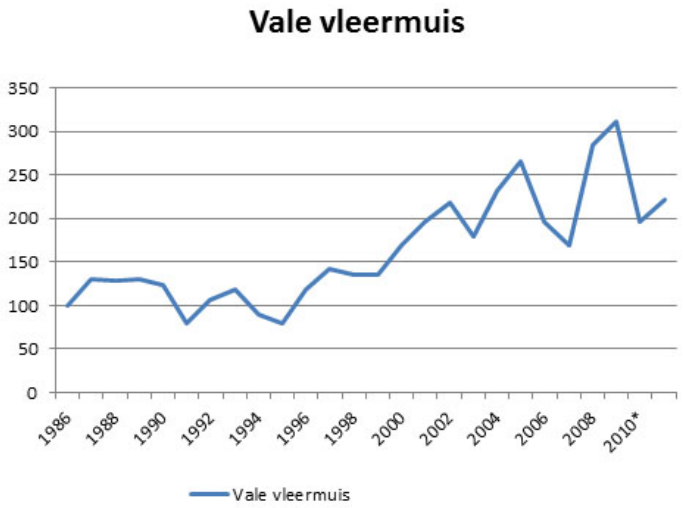

Figuur 1: De trend van de Vale vleermuis laat vanaf 1986 een 'matige toename' zien (index, met n=100 in het jaar 2000). Van jaar op jaar zijn er relatief grote verschillen in het aantal getelde individuen.

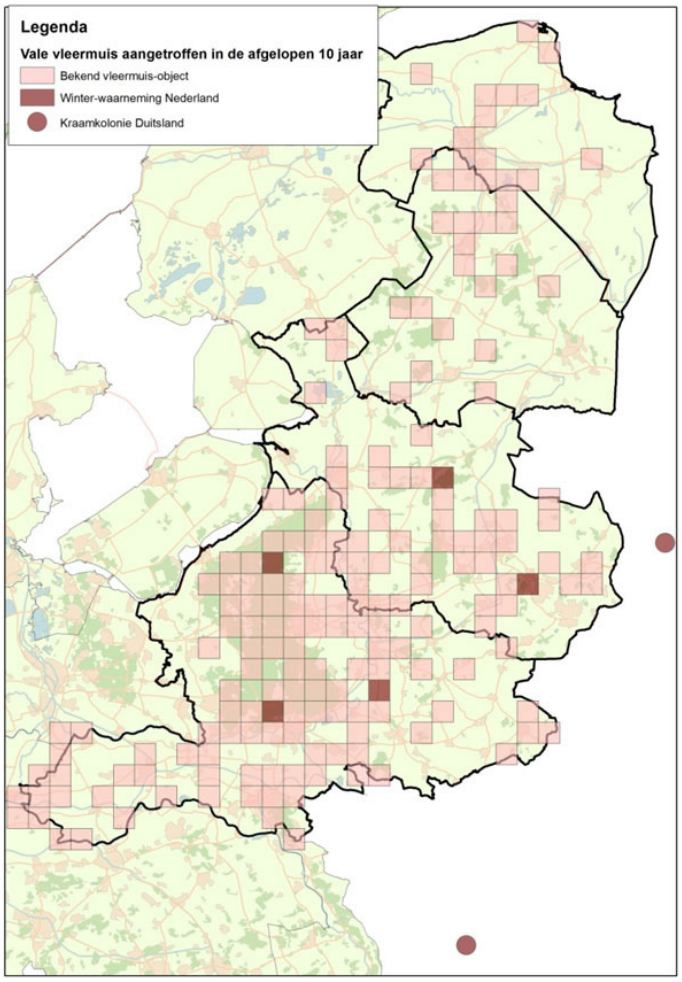

Figuur 2: De ligging van winterobjecten in de provincies Gelderland, Overijssel, Drenthe en Groningen. Donkere vierkantjes zijn uur-hokken (5x5 km-hokken) waar de soort de afgelopen 10 jaar minimaal 1x is aangetroffen tijdens een wintertelling. De donkere rondjes zijn de globale locaties van de zomerkolonies in aangrenzend Duitsland.

Meetnet Vleermuis Wintertellingen (vervolg)

De vale vleermuis wordt de laatste jaren vaker gesignaleerd, wat de indruk wekt dat hij algemener aan het worden is. De landelijke trend laat inderdaad een 'matige toename' zien, maar de schommelingen per jaar zijn groot (figuur 1). Desalniettemin wordt 'het paard' (de bijnaam van de Vale vleermuis, omdat het dier met zijn kopromp-lengte van 8 cm zo enorm groot is) vooral aangetroffen in de Mergelgroeven in Limburg en zo nu en dan in andere winterverblijven verspreid door het land. De melding afgelopen januari van een Vale vleermuis in een winterverblijf in Overijssel door Rolf de By (gefeliciteerd!) past dan ook in het beeld van een mogelijke uitbreiding en toename in Oost-Nederland. Vraag is natuurlijk waar komen de Vale vleermuizen die in Nederland overwinteren vandaan? Zomerkolonies op Nederlands grondgebied zijn niet bekend, maar wel zijn enkele verblijven bekend net over de grens met België en Duitsland. Het is aannemelijk dat de dieren uit de kolonie in België (Moresnet) in ieder geval deels overwinteren in de Mergelgroeven, maar het is niet bekend of duidelijk waar de dieren uit de kolonies vlak over de grens van Gelderland en Overijssel overwinteren (figuur 2). Mogelijk zijn het juist individuen van deze kolonies die te gast zijn in winterverblijven in Oost-Nederland. De afstanden tussen de zomerverblijfplaatsen en de winterverblijven liggen in de orde van grootte van enkele tientallen kilometers, maar er zijn zelfs verplaatsingen bekend van enkele honderden kilometers (Dietz et al. 2007; Hutterer et al. 2005). Daarmee is oostelijk Nederland prima bereikbaar voor deze soort en mag elke vleermuis-teller de komende jaren hopen op een Vale vleermuis als gast in 'zijn of haar' winterverblijf. Of het bij toevallige passanten blijft of dat de vale vleermuis ook een vaste gast wordt is lastig te voorspellen. Juist bij een (waarschijnlijk) langlevende soort als de Vale vleermuis, mag je verwachten dat individuen een zekere mate van plaatstrouw ontwikkelen en zich zullen settelen in gunstige habitats. De toekomstige tellingen zullen uitwijzen of de vale vleermuis in oostelijk Nederland vaste voet aan de grond krijgt!

Maurice La Haye, Wesley Overman, Neeltje Huizenga, Tom van der Meij

Literatuur

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill 2007 Handbuch der Fledermäuse Europas und Nordwestafrikas. Kosmos, Stuttgart.

Hutterer, R., T. Ivanova, C. Meyer-Cords & L. Rodrigues 2005 Bat migrations in Europe, a review of banding data and literature. - Naturschutz und Biologische Vielfalt 28: 1-162.

Foto: Vale vleermuis / © Wesley Overman